

สรุปประเด็นการจัดการความรู้

เรื่อง กระบวนการบริการวิชาการและการวิจัยสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและองค์กร

วันที่ 2 พฤษภาคม 2557 เวลา 09.00-12.00 น. ณ ห้องบรรยาย ๘ อาคารอำนวยการ

ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้คณะนิเทศศาสตร์

1. อาจารย์รัตนา ทิมเมือง
2. อาจารย์อุดมศักดิ์ ยุทธนาจะวีศักดิ์
3. อาจารย์ปทุมมา บำเพ็ญทา
4. อาจารย์ชาติรี บัวคลี่

ผู้จัดบันทึกองค์ความรู้

อาจารย์รัตนา ทิมเมือง

กรณีศึกษาการจัดการกลุ่มน้ำพาทอง จ.ระยอง

วิทยากร อ.ดร.เทิดพงศ์ ศรีสุขพันธ์ และคณะ คณะสาธารณสุขศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

ที่มาของการดำเนินโครงการคือโครงการวิจัยเชิงสำรวจและออกแบบระบบการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำในลุ่มน้ำคลองพาทอง จ.ระยอง ดำเนินการโดย คณะสาธารณสุขศาสตร์และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ร่วมกับคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยประเด็นปัญหาหลักในการจัดการกลุ่มน้ำพาทอง คือความขัดแย้งของคณะในชุมชนเหนือประตูละบายน้ำและคณะในชุมชนที่อยู่ด้านล่างของประตูละบายน้ำ ทั้งสองฝ่ายต่างมีมติของการได้รับผลกระทบจากการเปิดและปิดประตูละบายน้ำ

เป้าหมายของการวิจัย

- 1) ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการบริการวิชาการแก่สังคมโดยเน้นที่การหาแนวทางแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน
- 2) นำองค์ความรู้ที่ได้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั้งระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท โดยระดับปริญญาโทต่อยอด

ให้นักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการ

- 1) ใช้เวทีการประชุมรับฟังความคิดเห็น
- 2) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากปัญหาความขัดแย้ง
- 3) ใช้แบบสำรวจสอบถามความคิดเห็นประชาชนในพื้นที่และสถานประกอบการ

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จ

จากการดำเนินการทำให้ได้ ข้อสรุปเกี่ยวกับแผนการบำบัดน้ำเสีย แผนการติดตั้งเครื่องเติมอากาศ แผนการขุดลอกตะกอน โดยมีการจัดทำ “แผนปฏิบัติการเพื่อการแก้ไขปัญหาวิกฤต” ที่เน้น “การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย” ผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์ของโครงการคือ กรมชลประทาน เขตพื้นที่จังหวัดระยอง ได้จัดสร้างฝายหลังประตูละบายน้ำ ทำให้ประชาชนเปล่ายน้ำพึงพอใจและลดความขัดแย้งได้ จากแนวทางการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำในคลองพาทองอย่างต่อเนื่อง เกิดการพัฒนาแบบก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียเพื่อติดตั้งในพื้นที่

กรณีศึกษาภาพบำบัดชุมชน คณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วิทยากร : อาจารย์ ดร.รุ่งเพชร สงวนพงษ์ และ อาจารย์เชาวนวิทย์ ลิกธิวาวิษ

คณะกายภาพบำบัด

ในอดีตรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของคณะกายภาพบำบัด มีลักษณะ ตั้งรับ ห่างไกลกับชุมชน นักศึกษาภาพบำบัดไม่ได้มีโอกาสทำงานในชุมชนเท่าที่ควร จุดเปลี่ยนมาจากมาจากการเฝ้าระวังของคณะ ได้เปิดการเรียนการสอนวิชา “กายภาพบำบัดชุมชน” ใจส่วนของการบริการวิชาการเรียนการสอนต้องปรับใหม่ทั้งหมด คำถามที่สำคัญคือ พื้นที่แบบไหนจึงเหมาะสมสำหรับการจัดการเรียนการสอน ในที่สุดคณะฯ ได้มีโอกาสใช้พื้นที่ตำบลดงตะนาว อำเภอหนองพูน จังหวัดสระบุรีเป็นแหล่งฝึกของนักศึกษา โดยเริ่ม

ดำเนินกิจการมาเมื่อ ประมาณ ปี 2554 กิจกรรมที่ดำเนินการ คือ ให้นักศึกษาลงพื้นที่ทำแผนที่เดินดิน เยี่ยมบ้าน มีชาวบ้านที่เป็น
อาสาสมัครสาธารณสุขในพื้นที่ที่เป็นพี่เลี้ยงให้นักศึกษา
สิ่งที่ดำเนินการและได้เรียนรู้

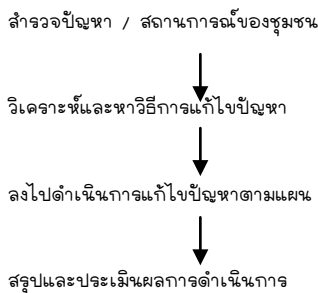
- สิ่งที่เกิดคือพัฒนาการและบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุข หรือ อสม. ใ้เงการให้ควมรู้และความคิดเห็นต่าง
ๆ ที่เป็นประโยชน์เชิงความคิดแก่ักศึกษา
- ักศึกษาต้องเป็นผู้ค้นหาปัญหาของชุมชนด้วยตนเองเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา โดยการฝึกปฏิบัติงานในชุมชน
ักศึกษาต้องปรับตัว เรียนรู้และทำความเข้าใจวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน
- ผลการดำเนินการในพื้นที่เกิดการตั้งศูนย์ผู้สูงอายุที่ดำเนินการด้วยตนเองไม่ได้พึ่งพางบประมาณจากภาครัฐ เกิด
การคิดค้นนวัตกรรมใช้ในชุมชน
- การทำงานในชุมชนไม่ควรใช้เงินหรืองบประมาณเป็นตัวตั้ง การตอบแทนของนักศึกษาที่มีคุณค่ามากกว่าเงิน คือ
การใช้ความรู้และทักษะด้านกายภาพบำบัดดูแลสุขภาพของคนในชุมชน
- ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีและสามารถสอนักศึกษาได้ดีกว่าที่อาจารย์จะจัดการเรียนการสอนได้ให้ชั้นเรียน
การจัดการเรียนการสอนในสถานที่หรือในชั้นเรียนจะพัฒนาักศึกษาให้มีคุณธรรม 6 ประการได้ยาก แต่การ
จัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นห้องเรียนจะทำให้ักศึกษาเกิดความเข้าใจและเรียนรู้ได้ดีกว่า

กรณีศึกษาการส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลศิระจรจะเข้โขย อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ

วิทยากร : อาจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ กสิผล และ อาจารย์ยุพมา วิจิรัตน์กุล

คณะพยาบาลศาสตร์

คณะพยาบาลศาสตร์มีการจัดการเรียนการสอนที่เป็เงการปฏิบัติกิจกรรมของทุกปีการศึกษา ในปีการศึกษา 2556 ได้
กำหนดให้ักศึกษาฝึกภาพปฏิบัติชุมชนในพื้นที่ หมู่ 1 และหมู่ 10 ของตำบลศิระจรจะเข้โขย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ
โดยได้ประสานงานกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลศิระจรจะเข้โขย และโรงเรียนในพื้นที่
โดยพิจารณาความต้องการของชุมชนเป็นหลัก แบบสอบถาม มีกระบวนการทำงานเป็เงจ้งตอน กำหนดให้ักศึกษาทำกิจกรรมใน
ชุมชนโดยใช้ปัญหาด้านสุขภาพของชุมชนเป็นกรณีศึกษา

กรณีศึกษาการส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลศิระจรจะเข้โขย อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ

วิทยากร : อาจารย์นวลใจ วิวัฒกุล คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม

คณะฯ จัดการเรียนการสอนรายวิชาฝึกปฏิบัติ โดยได้ให้ักศึกษาฝึกงานชุมชนตำบลศิระจรจะเข้โขย ข้อมูลที่ได้เข้ามาต่อยอด
เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม เรื่อง การส่งเสริมวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง
และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในตำบลศิระจรจะเข้โขย อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ ความเข้มแข็งของชุมชนที่พบคือ

- วัฒนธรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน
- ความเข้มแข็งและความสามัคคีของผู้นำชุมชน/ คนในชุมชน
- ความผูกพันกับแม่น้ำลำคลองซึ่งเป็นมิติเรื่องสิ่งแวดล้อม ลำคลองเป็นสิ่งสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน
- ประชาชนยังมีวิถีเกษตรและใช้ชีวิตแบบพอเพียง

- วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญในการทำงาน

จากการดำเนินงานในโครงการวิจัยนำมาสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ของชุมชนเกี่ยวกับการ

อนุรักษ์คลอง สร้างภาคีเครือข่ายเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ลำคลอง และเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเพื่อให้ทำงานได้อย่างต่อเนื่อง เข้มแข็งและยั่งยืน

กรณีศึกษาการส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลศิระจรเข้โขย อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ

วิทยากร : ผศ. จริญญาวัฒน์ โลหะขุนตระกูล คณะศิลปศาสตร์

อาจารย์ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาชุมชนตาม สสค. โดยจัดการระดมการเขียนการสนทนาของรายวิชาไทยกับสภากาชาดโลก กำหนดให้นักศึกษาของชุมชนสำรวจสถานการณ์เกี่ยวกับผู้สูงอายุ และได้ดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมบทบาทของบ้าน วัด โรงเรียน ให้มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ๓. ศิระจรเข้โขย อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ การเสื่อกระดาษผู้สูงอายุเพราะเป็นแนวโน้มของปัญหาในประเทศไทยปัจจุบัน

สิ่งที่ดำเนินการและได้เรียนรู้

- บูรณาการกับการเรียนการสอนรายวิชาไทยกับสภากาชาดโลก ทำงานบริการวิชาการโดยเน้นประเด็นผู้สูงอายุ
- นักศึกษาลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้สูงอายุในชุมชน โดยข้อมูลเบื้องต้นนำไปใช้ประโยชน์ด้านการทำงานบริการวิชาการหรืองานวิจัยได้
- นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วยตนเองเกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุในรูปแบบต่าง ๆ ได้เห็นคุณค่าของการลงชุมชนและเรียนรู้ชีวิตในแง่มุมต่างๆ โดยเฉพาะความกตัญญู

ประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

อันเวลา วิญญาณ เสธว่าการทำงานบริการวิชาการต้องมองมิติของชุมชนเข้มแข็ง องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งมีหลายประการ ม. หวังเจียว เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้ ในขณะที่เดียวกัน ม.จก. ก็ต้องวางแผนการทำงานระยะยาวในพื้นที่ สร้างองค์ความรู้จากการทำงานควบคู่ไปด้วย

สิ่งที่เป็นตัวชี้วัดประการหนึ่งของ “ชุมชนเข้มแข็ง” คือ การร่วมกันดำเนินงานด้วยความเต็มใจและยินยอมพร้อมใจ มีแผนของการทำงานในชุมชนร่วมกัน ร่วมกันกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการทำงาน มีกระบวนการทำงานตาม PDCA เมื่อประเมินผลแล้วเกิดผลกระทบที่ดีแก่การเติบโตของชุมชน จากการแสดงความคิดเห็นในวงสนทนาได้ข้อมูลที่น่าสนใจคือ การทำงานบริการวิชาการ การเรียนการสอน และการวิจัย สามสิ่งนี้ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และสามารถทำได้พร้อม ๆ กัน

- ควรให้ความสำคัญเรื่องการทำงานมีส่วนร่วมในการทำงาน
- ใช้กรณีที่เป็นปัญหาที่แท้จริงของชุมชนเป็นฐานในการทำงาน
- การมีเป้าหมายที่ชัดเจนจะนำไปสู่การทำงานสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน
- ไนกรณีของงานวิจัย จุดเริ่มต้นที่ดีคือ ผู้นำหรือคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานวิจัย
- การทำงานต้องจัดลำดับความสำคัญและประเมินศักยภาพในการทำงานของตนเองด้วย
- การทำงานบริการวิชาการต้องมีกลไกสนับสนุนเพื่อทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
